

NELYGIOS DEMOKRATIJOS

KAS (NE)BALSUOJA LIETUVOJE?

**Marius Danilevičius ir
Liutauras Gudžinskas**
2024 m. rugsėjo mėn

Rinkimuose Lietuvoje balsuoja maždaug tik pusė visų rinkėjų. Lietuvoje rinkėjų aktyvumas yra vienas žemiausių Europoje ir žemiausias tarp Baltijos šalių. Šiame leidinyje siekiama nustatyti, kas Lietuvoje yra (ne)balsuojantieji, ir pasiūlyti galimus sprendimus dabartinės situacijos pagerinimui.

Kaip ir daugumoje Europos valstybių, jaunesni, menčiau išsilavinę, žemesnei socioekonominėi klasei priklausantys lietuviai daug rečiau balsuoja. Nebalsuojantieji Lietuvoje taip pat dažniausiai nesidomi politika, tačiau rinkiminis aktyvumas neatrodo susijęs su rinkėjų pasitenkinimu demokratija.

Sisteminis nebalsavimas reikalauja politikų dėmesio. Leidinyje pasiūlome keletą būdų, kaip galima padidinti rinkėjų aktyvumą Lietuvoje: įteisinti balsavimą internetu, atverti politines partijas visuomenei, sumažinti balsavimo amžių iki 16 metų bei apsvarstyti svarstomosios demokratijos priemones.

Turinys

ĮVADAS	2
LIETUVOS RINKĖJŲ AKTYVUMO PALYGINIMAS	3
KOKIĄ ĮTAKĄ RINKĖJŲ AKTYVUMUI TURI SOCIODEMOGRAFINIAI VEIKSNIAI?	5
KAS (NE)BALSUOJA LIETUVOJE?	8
KAIP RINKĖJŲ AKTYVUMAS YRA PASISKIRSTĘS VALSTYBĖS TERITORIJOJE?	13
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	15
Literatūros sąrašas.....	17

IVADAS

Vienas iš kertinių demokratijos elementų yra pažadas visiems suteikti lygias teises spręsti, kaip bus valdoma mūsų visuomenė. Atstovaujamojoje demokratijoje tai pirmiausia siekiama realizuoti pasitelkiant rinkimų procedūrą. Mes renkame savo atstovus, užtikrinančius kuo platesnį visuomenės interesų spektrą. Šie atstovai drauge sprendžia įvairius viešosios politikos klausimus svarstydami juos ir derėdamiesi tarpusavyje. Jie taip pat remia ir kontroliuoja vykdomąją valdžią siekdami užtikrinti, kad įstatymai būtų įgyvendinti. Taigi valdžia įgyja legitimumą sulaukusi rinkimų dėka daugumos piliečių paramos. Tačiau vis daugiau piliečių nepasinaudoja savo balsavimo teise. Tai verčia susirūpinti dėl demokratijos ir atstovaujamosios sistemos ateities.

Kai vis daugiau rinkėjų nusprendžia nemesti savo biuletenių į balsadėžes, nebelieka veiksmingos komunikacijos tarp valdančiųjų ir rinkėjų. Šios tendencijos taip pat turi įtakos ir politinėms partijoms bei kandidatams. Nuolatinis dalies rinkėjų nedalyvavimas rinkimuose bei riboti partijų išteklių gali sudaryti sąlygas, kai tam tikrų rinkėjų grupių mobilizuoti net nesistengiama. Galiausiai, daliai visuomenės sistemingai nedalyvaujant rinkimuose, politinės partijos vis labiau pritaiko savo politines programas ir jų prioritetus interesams tik tų visuomeninių grupių, kurios garbiausiai išreiškia savo susirūpinimą per rinkimus. Tai savo ruožtu gali lemti, kad kai kurie visuomenės nariai turės neproporcingai didelę įtaką politiniams sprendimams, o likusių šalies gyventojų balsas bus užslopintas.

Šiame leidinyje, kuris yra Friedricho Eberto fondo leidžiamos „Nelygios Demokratijos“ serijos dalis, siekiame nušviesti šių problemų mastą Lietuvoje. Lietuva yra aktualus analizės objektas šiuo atžvilgiu. Iš kitų Europos demokratijų šalis išsiskiria itin aukštu rinkėjų neaktyvumo rinkimuose rodikliu. Įprastai daugiau nei pusė lietuvių rinkėjų nedalyvauja rinkimuose – vien 2020 m. vykusiuose Seimo rinkimuose balsą atidavė vos 47,8% teisę balsuoti turinčių gyventojų. Šis skaičius glumina lyginant su kitų Europos valstybių tendencijomis bei su pačios Lietuvos rinkėjų aktyvumu atkūrus šalies nepriklausomybę.

Šioje tyrimo ataskaitoje sieksime aptarti rinkėjų aktyvumo tendencijas Lietuvoje, nustatyti, kas yra nebalsuojantieji, ir pasiūlyti galimus sprendimus dabartinei situacijai pagerinti. Pirmiausia, fokusuojantis į Lietuvą bus pristatyti lygi-

namieji rinkėjų aktyvumo duomenys, gauti iš šiai serijai sukurto „Unequal Democracies“ lyginamųjų duomenų rinkinio. Antra, bandant geriau pažinti Lietuvos rinkimuose nebalsuojančiųjų demografiją bei jiems būdingas savybes bus pasitelktas duomenų rinkinys, sudarytas iš trijų Lietuvos porinkiminių apklausų (2012, 2016, 2020 m.) rezultatų. Trečia, ieškant, kur Lietuvoje rinkėjų aktyvumas yra mažiausias, bus atlikta teritorinė rinkiminio aktyvumo pasiskirstymo šalyje analizė. Galiausiai, ataskaitoje bus pasiūlytos bendro pobūdžio rekomendacijos, kaip būtų galima paskatinti nebalsuojančiuosius dalyvauti rinkimuose.

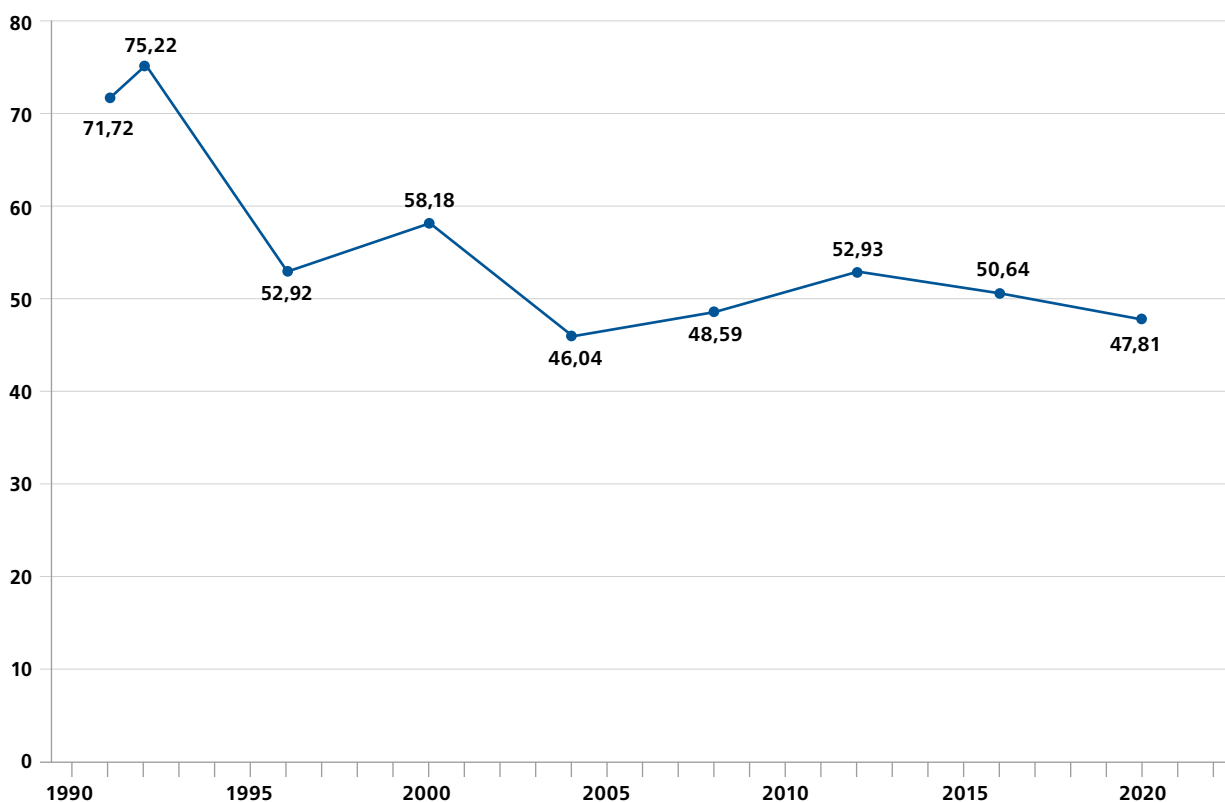
LIETUVOS RINKĖJŲ AKTYVUMO PALYGINIMAS

Lietuvoje, kaip ir kitose demokratinėse Europos valstybėse, rinkimuose nuo 1990-ųjų, kai šalis atgavo nepriklausomybę, pastebima rinkiminio aktyvumo mažėjimo tendencija. (1 pav.). Pastarąjį kartą 2020 m. vykę Seimo rinkimai prie balsadėžių sutraukė 47,8% rinkėjų. 2008 m. ir 2012 m. Seimo rinkimuose rinkėjų skaičius buvo kiek išaugęs, bet akivaizdžios rinkėjų aktyvumo smukimo tendencijos tai nepakeitė. Tokia Lietuvos elektorato dalyvavimo įstatymų leidžiamosios valdžios rinkimuose statistika leidžia priskirti šalį prie mažiausių rinkiminį aktyvumą Europoje ir net demokratinėje pokomunistinėje erdvėje turinčių šalių (paskutiniu metu vykusiuose rinkimuose tik Rumunijos (2020: 31,94%), Bulgarijos (2024: 33,4%), Albanijos (2021: 46,29%) ir Šveicarijos (2023: 46,6 %) rinkėjų aktyvumas buvo mažesnis).

Dar geriau dabartinę situaciją perprasti padeda rinkėjų aktyvumo tendencijų palyginimas trijose Baltijos šalyse (2 pav.). Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje Aukščiausųjų Tarybų ir steigiamieji rinkimai XX a. 10 dešimtmečio pradžioje prie balsadėžių pritraukė neįprastai didelį skaičių rinkėjų, entuziastingai pasirengusių pasinaudoti pirmąja galimybe sudalyvauti laisvuose ir sąžininguose rinkimuose. Tačiau, sumažėjus demokratinių rinkimų žavesiui, šis pradinis entuziazmas išblėso ir dar XX a. 10 deš. viduryje ir pabaigoje rinkiminis aktyvumas Baltijos šalyse ėmė smukti. Verta pažymėti, kad Lietuvoje rinkėjų aktyvumo procentų kritimas ryškesnis nei Latvijoje ar Estijoje.

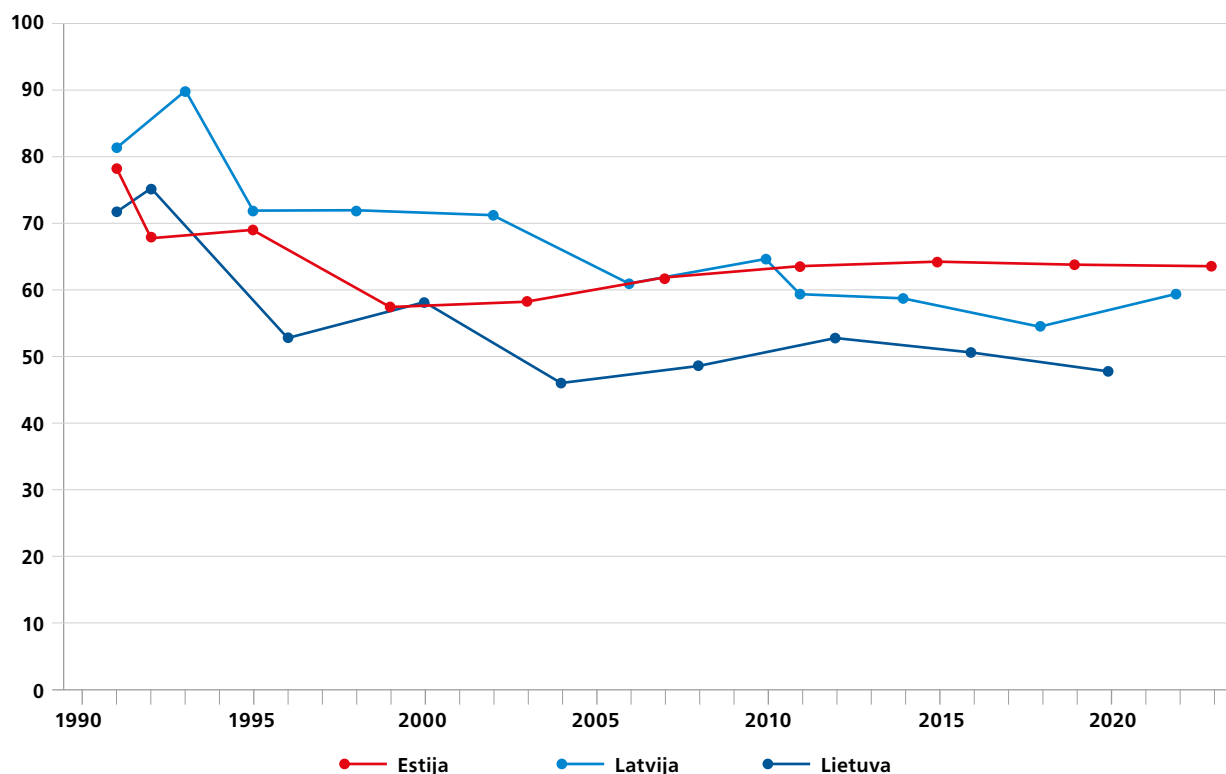
Kaip atskleidžia duomenys, staigiausias rinkėjų aktyvumo mažėjimas Lietuvoje stebimas pirmąjį pokomunistinės

1 paveikslas
Lietuvos rinkėjų aktyvumas parlamento rinkimuose

2 paveikslas

Rinkėjų aktyvumo tendencijos parlamentų rinkimuose Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje

Iš trijų Baltijos šalių Lietuvoje galima pastebėti bene ryškiausią rinkiminio aktyvumo nuosmukį po nepriklausomybės atgavimo.

transformacijos dešimtmėtį. Tuo metu buvo taikytos „šoko terapija“ vadinamos griežtos ir staigios perėjimo politikos priemonės, sukėlusios reikšmingų ekonominių sunkumų didžiajai daliai visuomenės. Šis laikotarpis taip pat pasižymėjo ir didėjančiu visuomenės nusivylimu valdžia bei ne vienu garsiu korupcijos skandalu. Tad galima pagrįstai tikėtis, kad žemesnių socialinių sluoksnių ir kitų pažeidžiamų grupių gyventojai galėjo būti daug labiau paveikti šio didžiulio politinio susvetimėjimo.

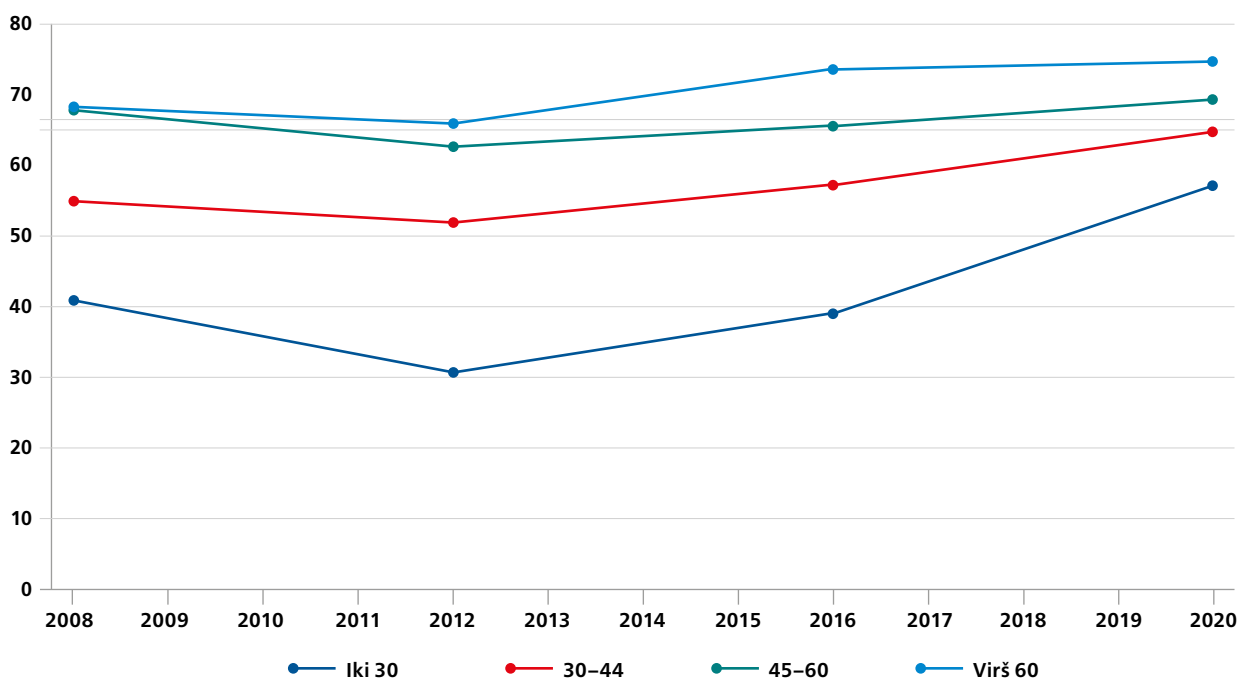
KOKIĄ ĮTAKĄ RINKĖJŲ AKTYVUMUI TURI SOCIODEMOGRAFINIAI VEIKSNIAI?

Kiek pasigilinus į statistiką, rodančią, kas dalyvauja Lietuvos rinkimuose, galima aptikti keletą bendrų tendencijų. Pavyzdžiui, Seimo rinkimų atveju pastebima net kelių socialinių ir demografinių veiksnių įtaka balsavimui. Lyginamųjų rinkiminės elgsenos duomenų grafikai iliustruoja amžiaus (3 pav.), išsilavinimo (5 pav.) ir klasės (6 pav.) poveikį dalyvavimui rinkimuose. Pirma, panašu, kad vyresnis amžius turi teigiamą ryšį su rinkėjų aktyvumu, o jaunesnės rinkėjų kartos yra linkę daug dažniau nepasinaudoti savo teise balsuoti rinkimuose. Antra, žemo ir vidutinio lygio išsilavinimą įgiję žmonės taip pat pasižymi didesniu polinkiu nebalsuoti rinkimuose nei elektoratas su aukštu išsilavinimo lygiu (pastebėtina, kad lyginant žemą ir vidutinį išsilavinimą įgijusiuosius rinkėjus ši tendencija atrodo atvirkštinė). Galiausiai, aukštesnių socioekonominių klasių (aukštesniojo ir žemes-

niojo aptarnavimo sektorių) atstovų aktyvumas rinkimuose nuolat lenkia žemesnių socioekonominių klasių balsavimo rodiklius. Taip pat šie duomenys atskleidžia, kad vyrų ir moterų rinkiminio aktyvumo skirtumai Lietuvoje yra statistiškai nereikšmingi ir netendencingi (žr. 4 pav.).

Norint dar labiau įsigilinti į rinkimų aktyvumo Lietuvoje tendencijas nebalsavimui analizuoti toliau nuspręsta panaudoti statistinį binarinės logistinės regresijos modelį. Analizei naudotas duomenų rinkinys gautas priderinus ir sujungus trijų (2012 m., 2016 m., 2020 m.) nacionaliniu mastu reprezentatyvių Lietuvos porinkiminių studijų duomenis, gautus iš Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų duomenų archyvo (LiDA). Šiame duomenų faile yra 4664 atvejai.

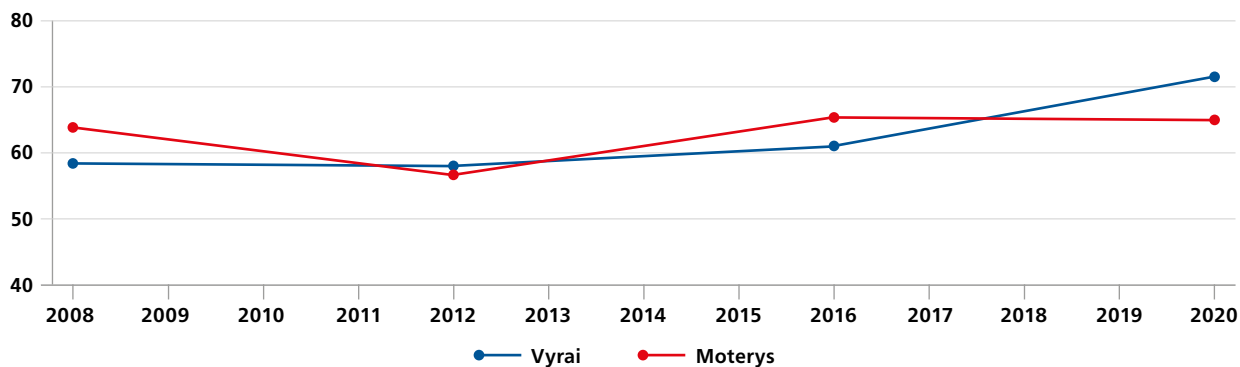
3 paveikslas
Rinkėjų aktyvumo rodikliai Lietuvoje pagal rinkėjų amžiaus grupes

Vyresnių kartų atstovai yra labiau linkę balsuoti rinkimuose nei jaunesni rinkėjai.

Duomenų šaltinis: UD Comparative Data Set.

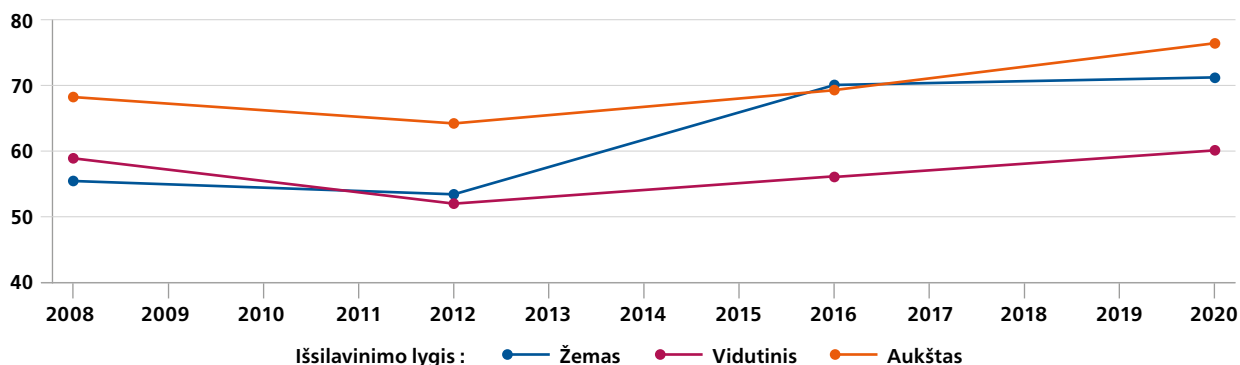
4 paveikslas
Rinkėjų aktyvumo rodikliai Lietuvoje pagal rinkėjų lytį

Reikšmingų skirtumų tarp skirtingų lyčių balsavimo nepastebėta.

Duomenų šaltinis: UD Comparative Data Set.

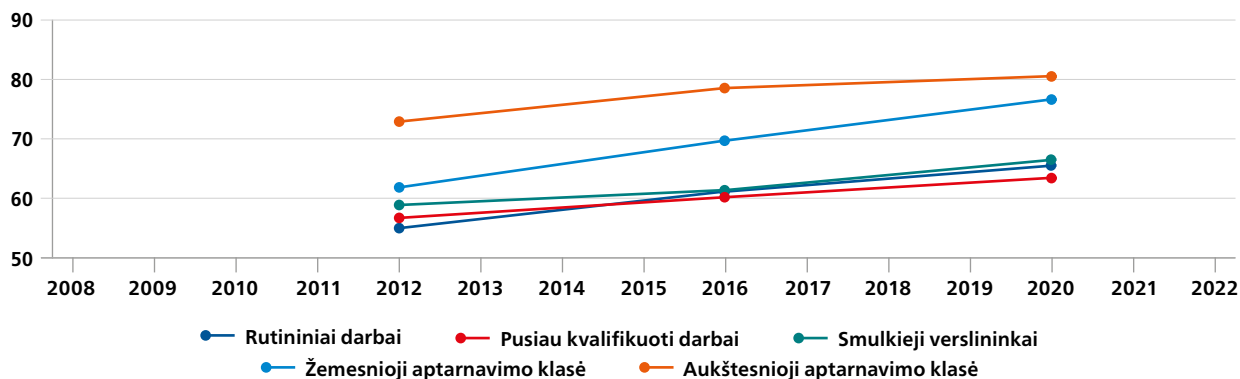
5 paveikslas
Rinkėjų aktyvumo rodikliai Lietuvoje pagal rinkėjų įgytą išsilavinimą

Rinkėjai su aukštu išsilavinimo lygiu yra labiau linkę balsuoti nei rinkėjai su vidutiniu ar žemesniu išsilavinimo lygiu.

Duomenų šaltinis: UD Comparative Data Set.

6 paveikslas
Rinkėjų aktyvumo rodikliai Lietuvoje pagal rinkėjų socioekonominę klasę

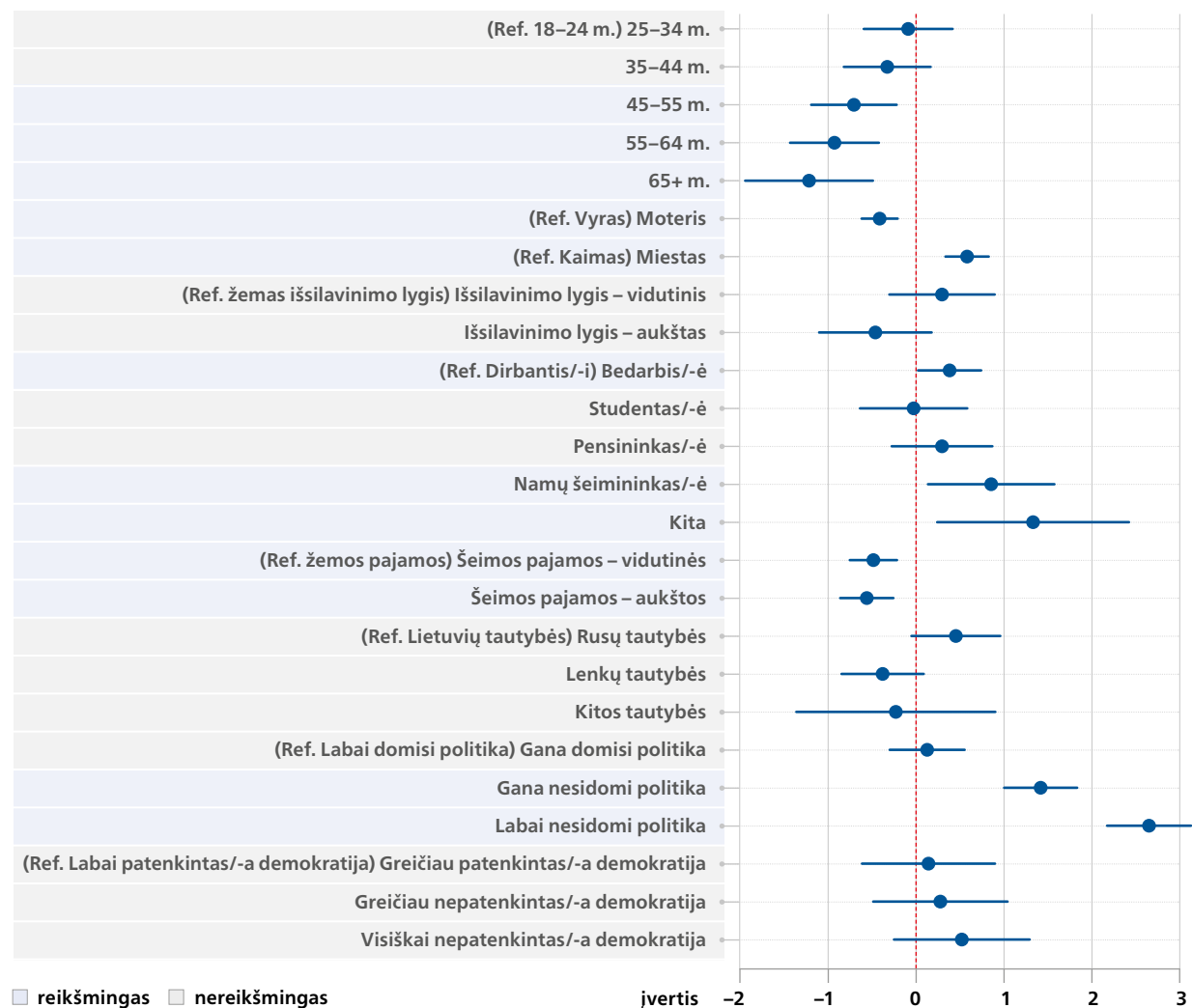

Rinkėjai iš aukštesnių socioekonominių klasių (pvz., aukštesniojo ir žemesniojo aptarnavimo sektorių) yra linkę dažniau balsuoti rinkimuose nei žemesnių socioekonominių klasių atstovai.

Duomenų šaltinis: UD Comparative Data Set.

7 paveikslas

Statistinio modelio, naudojancio duomenis iš Lietuvos 2012, 2016 ir 2020 metų porinkiminių apklausų

Priklausomas kintamasis – nebalsavimas. Linijos iliustracijoje žymi skirtingų grupių nebalsavimo tikimybę palyginus su viena iš kintamojo grupių (žymima „Ref.“). Linijos, kertančios „0“ ribą x ašyje nurodo, jog šios grupės tikimybė nebalsuoti reikšmingai nesiskiria nuo lyginamosios grupės („Ref.“).

Jei visa linija yra „0“ punktyrinės linijos kairėje (neigiamoje pusėje), tai indikuoja, jog šios grupės tikimybė nebalsuoti yra mažesnė nei lyginamosios grupės. Kita vertus, jei visa linija yra „0“ punktyrinės linijos dešinėje (teigiamoje pusėje), tai žymi tikimybės nebalsuoti padidėjimą.

Modelis 1, N=4664, McFadden=0.5801099

Siekiant patikimai prognozuoti galinčio modelio, į jį buvo įtraukta ir lytis, ir įgyto išsilavinimo lygis (trys grupės – žemas, vidutinis, aukštas). Amžiaus poveikis taip pat buvo vertinamas į modelį įtraukus siauresnes respondentų amžiaus grupes (18–24, 25–34, ..., 65+). Bandant nustatyti, kokią įtaką apsisprendimui nedalyvauti rinkimuose daro žmonių socioekonominis statusas, į modelį įtraukti gyvenvietės dydžio (kaimas – gyvenvietė, kuriose gyvena <2 000 gyventojų, miestas – gyvenvietė, kuriose gyventojų skaičius >2 000), užimtumo statuso (dirbantis/-i, bedarbis/-ė, studentas/-ė, pensininkas/-ė, namų šeimininkas/-ė, kiti) ir šeimos pajamų lygio (mažas, vidutinis,

didelis) nepriklausomi kintamieji. Remiantis dalies etninių mažumų politinio elgesio tyrimų (Fieldhouse, 2008; Bhatti ir Kasper, 2016; Vidzbelis, 2020) išvadomis, tautybė (lietuvių, rusų, lenkų ir kt.) taip pat buvo pasitelkta statistiniame modelyje. Analizėje dar įvertinti ir rinkėjų santykio su politiniu režimu kintamieji: pasitenkinimas demokratija (žr. Ezrow ir Xezonakis, 2016) ir domėjimasis politika (Prior, 2010; kritikai – Denny ir Doyle, 2008). Galiausiai, priklausomas modelio kintamasis – (ne)balsavimas parlamento rinkimuose – liko binarinis, tačiau dėl lengvesnio rezultatų interpretavimo buvo perkoduotas (0 – balsavo, 1 – nebalavo). Gautas statistinis modelis pavaizduotas 7 pav.

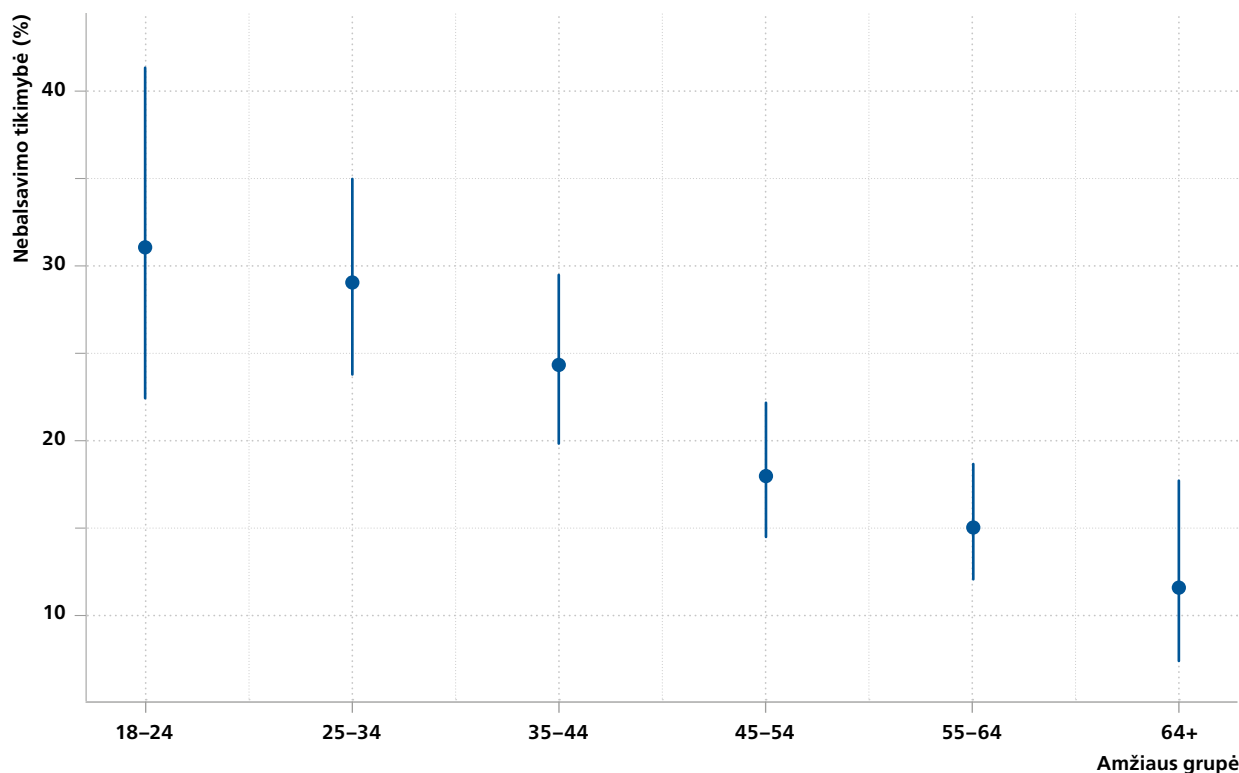
KAS (NE)BALSUOJA LIETUVOJE?

Visų pirma, logistinės regresijos rezultatai rodo, kad **amžius** ištis turi didelę įtaką (ne)balsavimui rinkimuose. Šiame modelyje naudojamas duomenų rinkinys, papildytas jau anksčiau trumpai aptartas aktyvumo tendencijas įvairiose amžiaus grupėse Lietuvoje, apima didesnę įvairovę siauresnių amžiaus grupių. Rezultatai leidžia dar kartą patvirtinti pastebimą tendenciją, kad jaunesni rinkėjai kur kas dažniau nei vyresnių kartų rinkėjai (45–54, 55–64 ir 65+) rinkimuose nebalsuoja. Šios išvados iš dalies sutampa ir su ankstesnių tyrimų Lietuvoje išvadomis (dėl amžiaus įtakos lietuvių elgsenai rinkimuose žr. Žiliukaitė, 2014; Skirkevičius, 2022). 8 pav. pavaizduotos prognozuojamos įvairių

amžiaus grupių nebalsavimo rinkimuose tikimybės. Nors 18–24 metų amžiaus elektorato tikimybė nebalsuoti yra 31%, su amžiumi tokio elgesio tikimybė mažėja – modelis prognozuoja, kad 45–54, 55–64 ir 65+ metų amžiaus grupės atitinkamai turi 18%, 15% ir 12% tikimybę nebalsuoti – vidutiniškai beveik du kartus rečiau nei jaunesni apklausų respondentai. Papildomai amžiaus įtaką rinkėjų aktyvumui vaizduoja ir 9 pav. grafikas su 95% pasikliautiniais intervalais buvo sudarytas pradiname modelyje amžiaus grupės kintamąjį pakeitus tiksliai respondentų amžiumi. Atlikus tokius pakeitimus tik dar kartą galima pastebėti aiškų neigiamą amžiaus ir nebalsavimo ryšį.

8 paveikslas

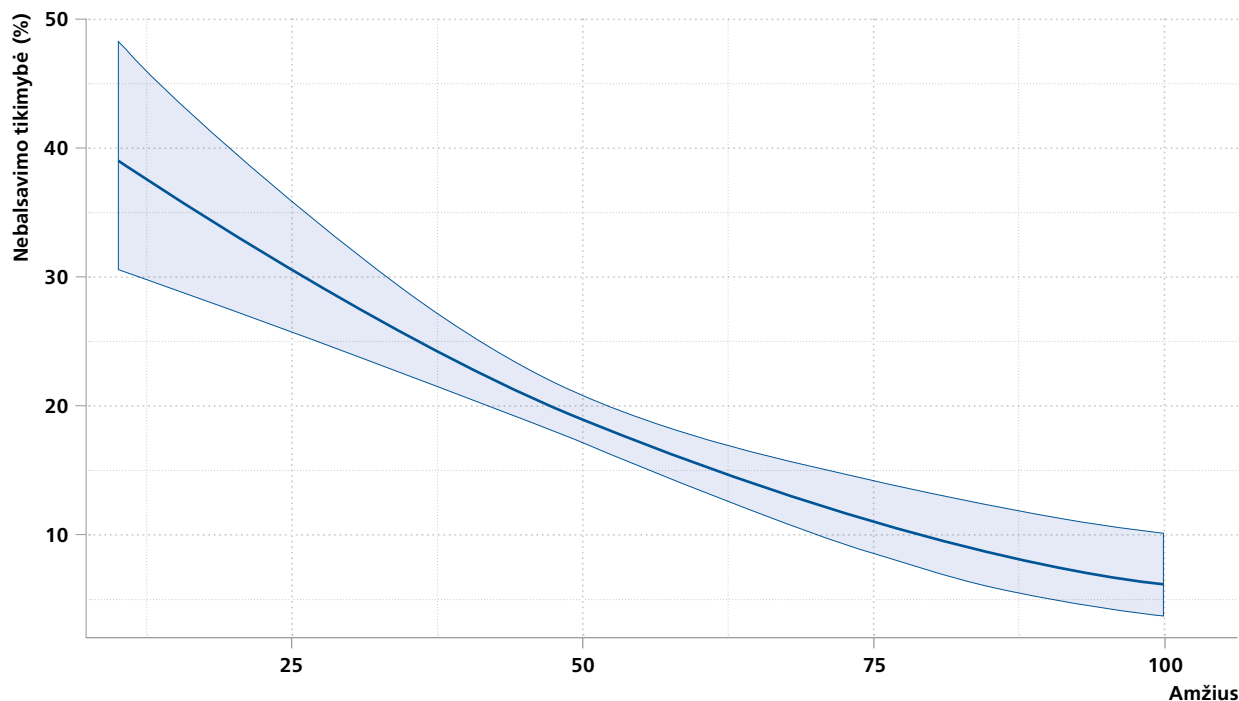
Prognozuojamos nebalsavimo tikimybės pagal rinkėjų amžiaus grupes

Vyresni rinkėjai (45–65+ metų amžiaus) yra daug mažiau linkę nebalsuoti rinkimuose nei jaunesnio amžiaus rinkėjai (18–24 metų bei 35–44 metų). Pasikliautiniai intervalai 95%.

9 paveikslas

Prognozuojamos nebalsavimo tikimybės pagal rinkėjų amžių

Galima pastebėti aiškia tendencijos vyresnio amžiaus rinkėjams rečiau susilaikyti nuo balsavimo rinkimuose kreivę.

Modelis 2, N=4664, McFadden= 0.5801099.

Pastebėtina, kad pagal binarinės logistinės regresijos modelį rinkėjų **lytis** taip pat yra laikoma statistiškai reikšmingu ir rinkėjų pasirinkimą balsuoti Lietuvoje lemiančiu veiksniu. Modelis prognozuoja, kad moterys vidutiniškai turi 17 procentų tikimybę nebalsuoti, kai tuo tarpu vyrai yra labiau linkę nepasinaudoti savo teise balsuoti – jiems modelis prognozuoja 23 procentų tikimybę nepasirodyti prie balsadėžių. Šie rezultatai iš dalies prieštarauja kai kurių mokslininkų išvadoms apie lyties įtaką rinkiminiam elgesiui (žr., pavyzdžiui, Kostelka, Blais ir Gidengil, 2019). Be to, kaip rodo naujausi įvairių tyrinėtojų tyrimai, lyties poveikis nebalsavimui rinkimuose yra gana dinamiškas (Stauffer ir Fraga, 2022) ir gali priklausyti nuo rinkimų tipo (Dassonneville ir Kostelka, 2021). Atsižvelgdami į šias priežastis nebandysime paaiškinti modelyje užfiksuotų statistiškai reikšmingais laikytinų, tačiau nedidelių dalyvavimo rinkimuose tikimybinių skirtumų tarp lyčių. Nors ieškant paaiškinimų reikėtų atsižvelgti į rinkimų apklausų apimtį ir ribas (žr. Stockemer ir Sundstrom, 2023), išsamiesniuose tyrimuose apie lyčių rinkiminį elgesį Lietuvoje gali būti pravartu įvertinti didėjančio moterų kandidačių ir politinių lyderių skaičiaus, kintančių kultūrinių nuostatų apie moteris visuomenėje ir moterų socioekonominės padėties įtaką.

Toliau verta pastebėti ir rinkėjų **gyvenvietės dydžio** Lietuvoje įtaką – nedalyvavimo balsavime tikimybiniai skirtumai tarp gyvenančiųjų kaime ir mieste yra gana

dideli. Modelis prognozuoja 13 procentų nebalsavimo rinkimuose tikimybę, jei žmogus gyvena kaime, o gyvenantiems miestuose – 22 procentų tikimybę neatiduoti balso. Atrodo, kad šie rezultatai apie gyvenvietės dydžio veiksnių sutampa ir su ankstesniais užsienio tyrimais (žr. Geys, 2006, Garcia-Rodriguez ir Redmond, 2020), tačiau juos reikėtų vertinti atsargiai. Modelyje užfiksuoti rinkiminės elgsenos skirtumai tarp rinkėjų iš miesto ir kaimo gali būti įvairių išorinių veiksnių rezultatas – vienas iš paaiškinimų galėtų būti klaidingas porinkiminės apklausos respondentų deklaravimas, kad rinkimuose jie balsavo. Be to, tokie nebalsavimo rinkimuose skirtumai gali būti ne sistemingi, o būdingi tik Seimo rinkimams ir priklausyti nuo valdančiųjų vietinių partijų (žr. Vidzbelis ir Tučas, 2018). Galiausiai, atrodo, kad tokios prognozės iš esmės prieštarauja realiems rinkimų rezultatams (žr., pavyzdžiui, rinkėjų aktyvumą [2020 m. rinkimuose](#)).

Atliepiant pirminėje analizėje pastebėtą tendenciją (žr. 5 pav.), į statistinį modelį taip pat įtraukti skirtingų **išsilavinimo lygių** (žemas – be išsilavinimo arba pradinis, vidutinis – bendrasis (ir/ar profesinis), aukštas – bakalauro, magistro, doktorantūros) kintamieji. Regresija, naudojanti įvairių porinkiminių apklausų duomenis, leidžia užčiuopti plačiai tyrinėtą ir aptartą (žr. Sondheimer ir Green, 2010; Dassonneville ir Hooghe, 2017) išsilavinimo įtaką balsavimui rinkimuose. Verta paminėti, kad skirtingų išsilavinimo lygių poveikis skiriasi – tiek aukštas (p=

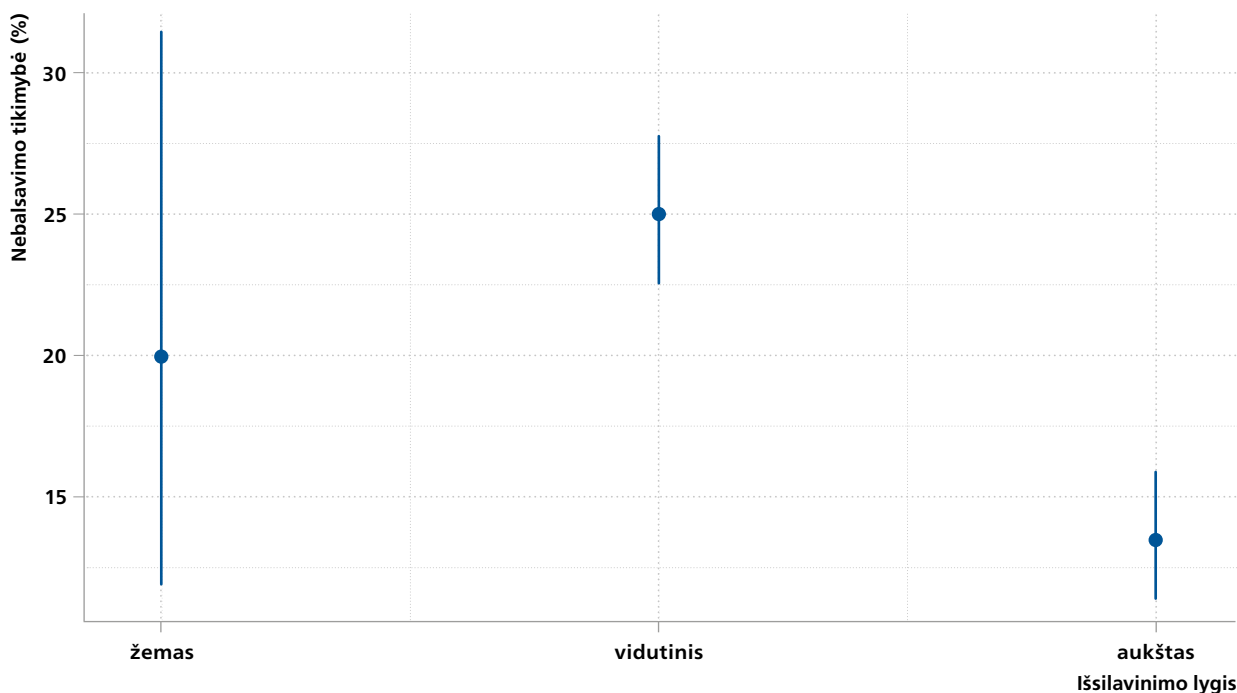
0,158177), tiek vidutinis ($p=0,349863$) įgyto išsilavinimo lygis modelyje negali būti laikomi statistiškai reikšmingais kintamaisiais nebalsavimo tikimybei nustatyti, kai yra naudojami palyginimui su žemą išsilavinimo lygį įgijusiais rinkėjais. Tam įtakos gali turėti statistinio modelio trūkumai ir jo apimtis (platus pasikliautinis intervalas, veikiausiai atspindintis žemesnio išsilavinimo lygio demografijos duomenų trūkumą). Tačiau nebalsavimo rinkimuose tikimybių skirtumai tarp respondentų, turinčių vidutinį išsilavinimą (25%) ir įgijusių aukštą išsilavinimą (13%), yra ryškūs ir reikšmingi (žr. 10 pav.). Galima daryti prielaidą, kad skirtumai tarp šių dviejų grupių gali būti paaiškinami dideliu Lietuvos gyventojų, turinčių aukštą išsilavinimo lygį, procentu (2022 m. – 46,5 proc. 25–64 m. amžiaus gyventojų) – aukštajam mokslui tampant „nauja norma“ Lietuvos visuomenėje gali ryškėti (socioekonominis) atotrūkis tarp įgijusių bent bakalauro laipsnį ir to nepadariusiųjų. Tai savo ruožtu galėtų lemti ir šių grupių elgsenos rinkimuose skirtumus.

Siekiant atsižvelgti į socioekonominės rinkėjų padėties įtaką jų aktyvumui rinkimuose modelyje taip pat buvo įvertintas ir respondentų **užimtumo statusas**. Palyginus su dirbančiais respondentais, bedarbiai dažniau susilaiko nuo rinkimų (tikimybės nebalsuoti atitinkamai 18% ir 24%), nors reikia pastebėti, kad šio santykio patikimumas kiek mažesnis ($p=0,049175$). Įdomu, kad regresijos

modelis namų šeimininkams ir tiems, kurie savo dabartinį darbą apibūdina kaip „kita“ prognozuoja žymiai didesnę nebalsavimo rinkimuose tikimybę nei dirbančiesiems (namų šeimininkų nebalsavimo tikimybė yra 33%, o „kita“ – 45%). Be to, į analizę buvo įtrauktas ir **šeimos pajamų** grupių veiksnys. Kaip iliustruoja 11 pav., tiek vidutinių, tiek didelių šeimų pajamų grupių atstovų nebalsavimo tikimybės gana skiriasi nuo rinkėjų iš mažas pajamas turinčių šeimų. Jeigu mažesnes pajamas gaunančių šeimų grupėje modelis prognozuoja 26 proc. nedalyvavimo rinkimuose tikimybę, augant turtui tokia tikimybė mažėja (vidutinės pajamos – 18 proc., didelės – 17 proc.). Nors pastebimi akivaizdūs skirtumai lyginant su mažesnes pajamas gaunančiomis grupėmis, tarpusavyje lyginant vidutines ir dideles pajamas gaunančių šeimų rinkėjus ryškesnių skirtumų nesimato. Panašu, kad nepalankioje socioekonominėje padėtyje esantys žmonės Lietuvoje kur kas dažniau susilaiko nuo balsavimo rinkimuose. Atrodo, kad tokios prognozės dar kartą primena socialinės klasės svarbą rinkėjų aktyvumo modeliams (žr. Ehs ir Zandonella, 2021; Nadeau, Lewis-Beck ir Foucault, 2019). Kaip nustatė Polacko (2023), remdamasis 111 rinkimų tarp 1996 ir 2019 m. duomenimis iš 30 šalių, nelygė žymiai sumažina rinkėjų dalyvavimą. Tokias išvadas patvirtina ir 2020 metais išrinkto Lietuvos Seimo sudėties analizė – dar vienas tyrimas, atliktas pagal FES „Unequal Democracies“ seriją. Kaip nustatyta pastaruoju tyrimu,

10 paveikslas

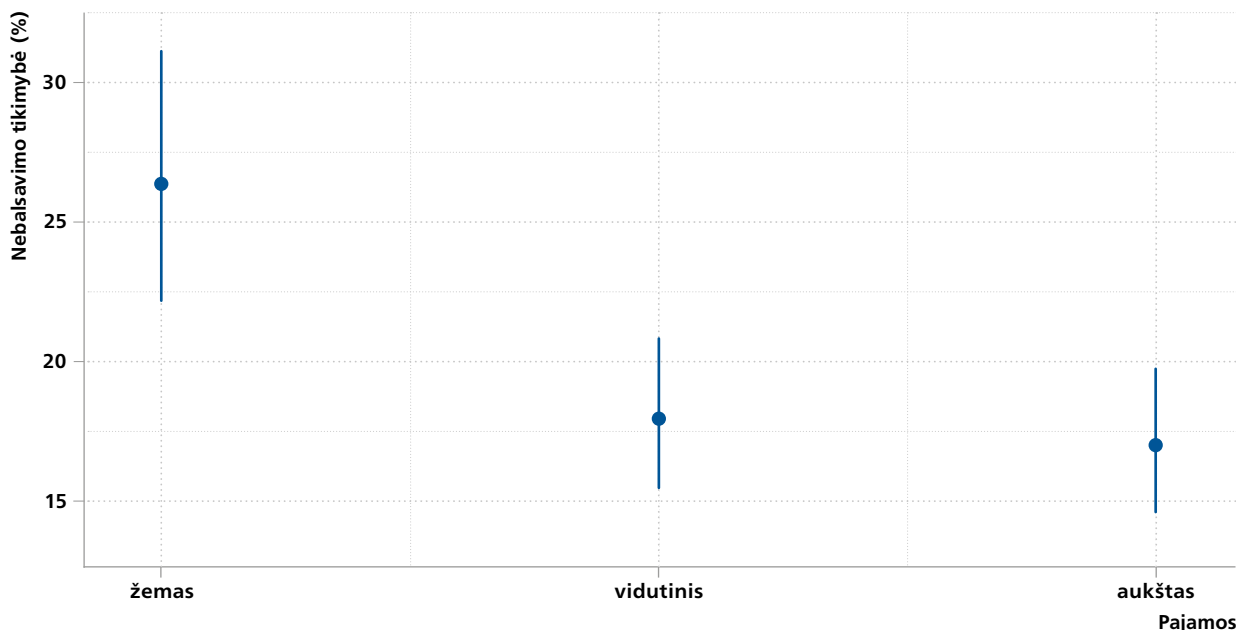
Prognozuojamos nebalsavimo tikimybės pagal rinkėjų išsilavinimo lygį

Modelis nenustatė skirtumų tarp žemą ir vidutinį/aukštą išsilavinimą įgijusiųjų (ne)balsavimo tikimybių. Tačiau prognozuojama, kad tie, kurie yra pasiekę vidutinį išsilavinimo lygį bus labiau linkę susilaikyti nuo balsavimo nei aukštą išsilavinimo lygį įgiję rinkėjai. Pasikliautiniai intervalai 95%.

11 paveikslas

Prognuozuojamos nebalsavimo tikimybės pagal rinkėjų šeimos pajamas

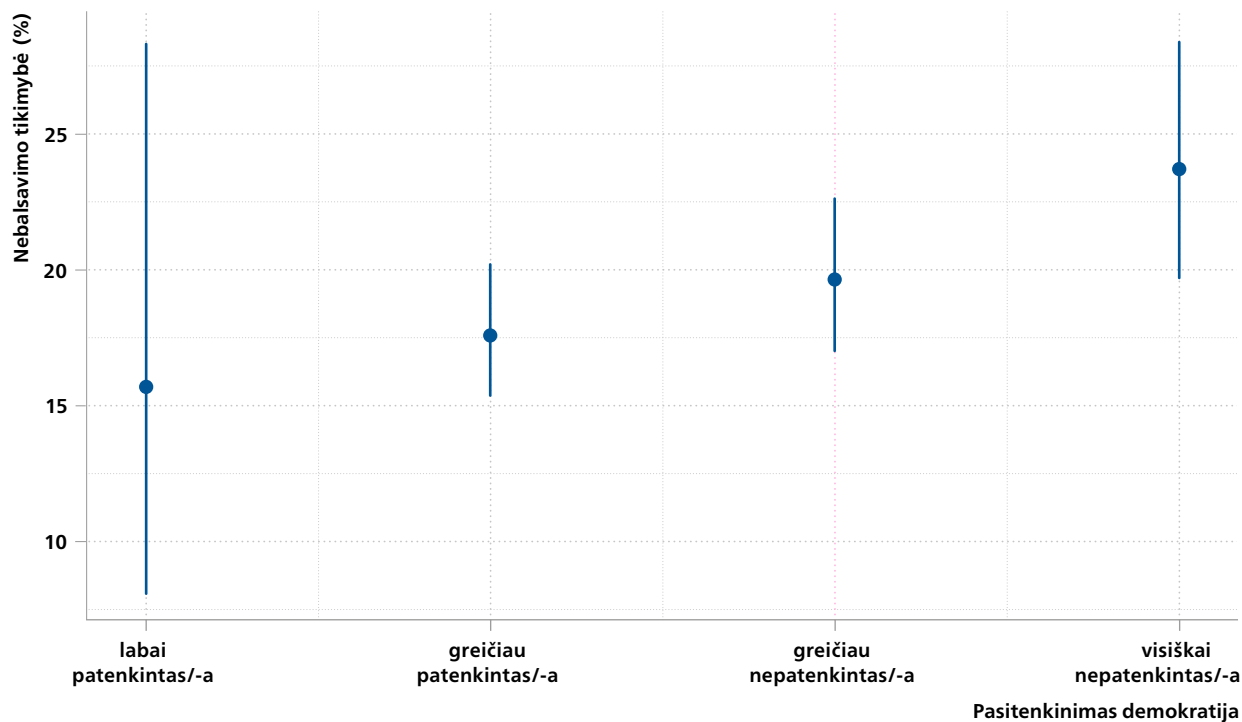

Palyginus su rinkėjais iš vidutinių ir aukštų pajamų šeimų, elektoratas iš šeimų, kurių pajamos gali būti priskirtos žemoms, yra labiau linkęs nebalsuoti rinkimuose. Panašaus santykio tarp vidutinės ir aukštos pajamos turinčių šeimų atstovų dalyvavimo rinkimuose nėra.

Pasikliautiniai intervalai 95%.

12 paveikslas

Prognuozuojamos nebalsavimo tikimybės pagal rinkėjų pasitenkinimą demokratija

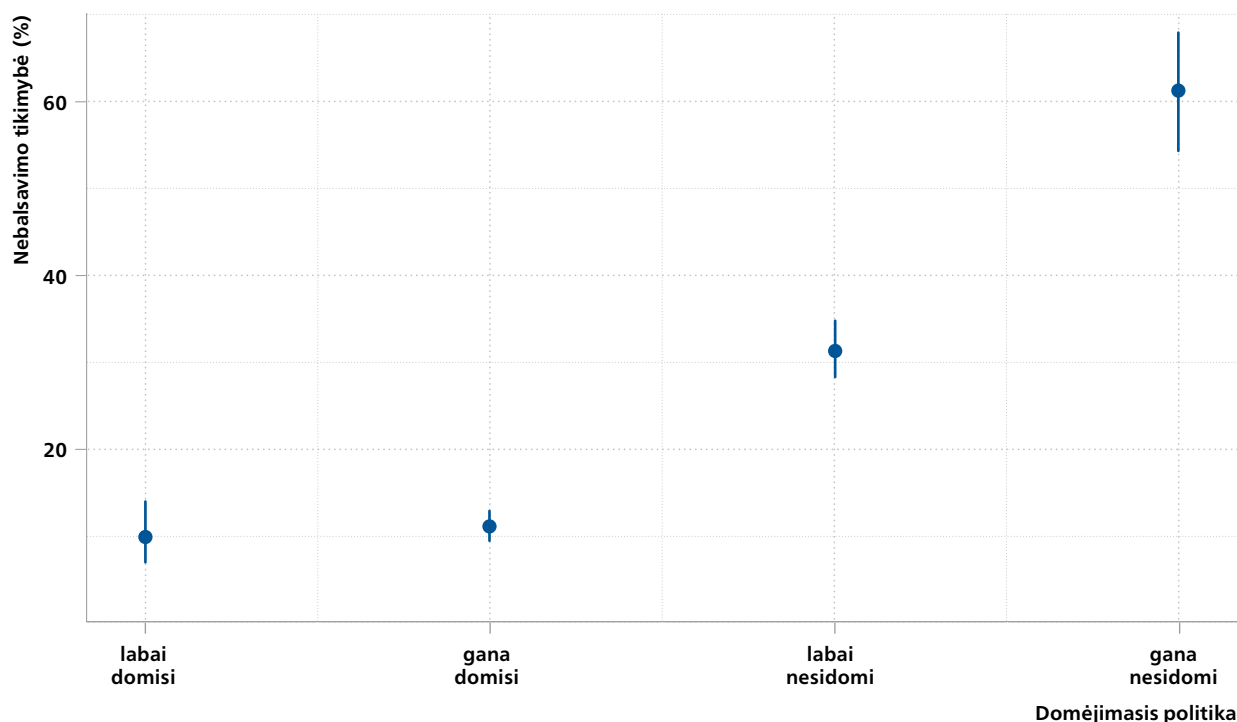

Statistinio modelio rezultatai atskleidžia, kad jokia pozicija pasitenkinimo demokratija klausimu neturi reikšmingos įtakos sprendimui balsuoti rinkimuose.

Pasikliautiniai intervalai 95%.

13 paveikslas

Prognozuojamos nebalsavimo tikimybės pagal rinkėjų domėjimosi politika lygį

Palyginus su tais, kurie noriai domisi politika, nesidomintieji yra daug labiau linkę neatiduoti savo balso rinkimuose. Pasikliautinieji intervalai 95%.

dabartinės kadencijos Seime nėra parlamentarų, viena-reikšmiškai priskirtinų darbininkų klasei (Gudžinskas ir Jonutis 2024).

Į binarinės logistinės regresijos modelį taip pat buvo įtrauktas ir rinkėjų **tautybės** (lietuvių, lenkų, rusų ir kt.) nepriklausomas kintamasis. Nors ir tikėtasi mažesnio Lietuvos tautinių mažumų aktyvumo, modelis, galiausiai, negalėjo paremti tokios hipotezės – nė viena etninė grupė neturi reikšmingai (žemiausia p reikšmė 0,095730) didesnės tikimybės nedalyvauti rinkimuose nei kitos tautinės grupės. Toks atradimas atitinka Dovydo Vidzbelio (2020) erdvinę analizę ir galėtų būti interpretuojamas akcentuojant iš esmės etniškai homogenišką šalies Lietuvos gyventojų sudėtį. Vis dėlto, Vidzbelio tyrimas taip pat atskleidė, kad tam tikrose savivaldybėse, pavyzdžiui, Šalčininkų ar Visagino, kur lenkų ir rusų mažumos sudaro didžiąją dalį vietos gyventojų, nelietuviai yra aktyvesni Seimo rinkimuose nei lietuviai. Galima teigti, kad tokios tendencijos atskleidžia gana stiprius Lietuvos lenkų rinkimų akcijos (nuo pat įsikūrimo 1994 m. nuolat atstovaujamos parlamente) gebėjimus telkti savo rėmėjus.

Galiausiai buvo analizuotas respondentų **pasitenkinimo demokratija** ir **domėjimosi politika** poveikis nebalsavimui. Kaip iliustruojama 12 pav., pasitenkinimo Lietuvos demokratija lygis neturi reikšmingos įtakos nebalsavimo

tendencijoms. Tokie rezultatai prieštarauja kai kuriems mokslininkų tyrimams, kuriuose teigiama, kad pasitenkinimas parlamentu ir pasitenkinimas demokratija daro įtaką politiniam dalyvavimui (Grönlund ir Setälä 2007). Vis dėlto, naujesni tyrimai atskleidė, kad pats balsavimas turi įtakos pasitenkinimui demokratija, o ne atvirkščiai (Kostelka ir Blais, 2018).

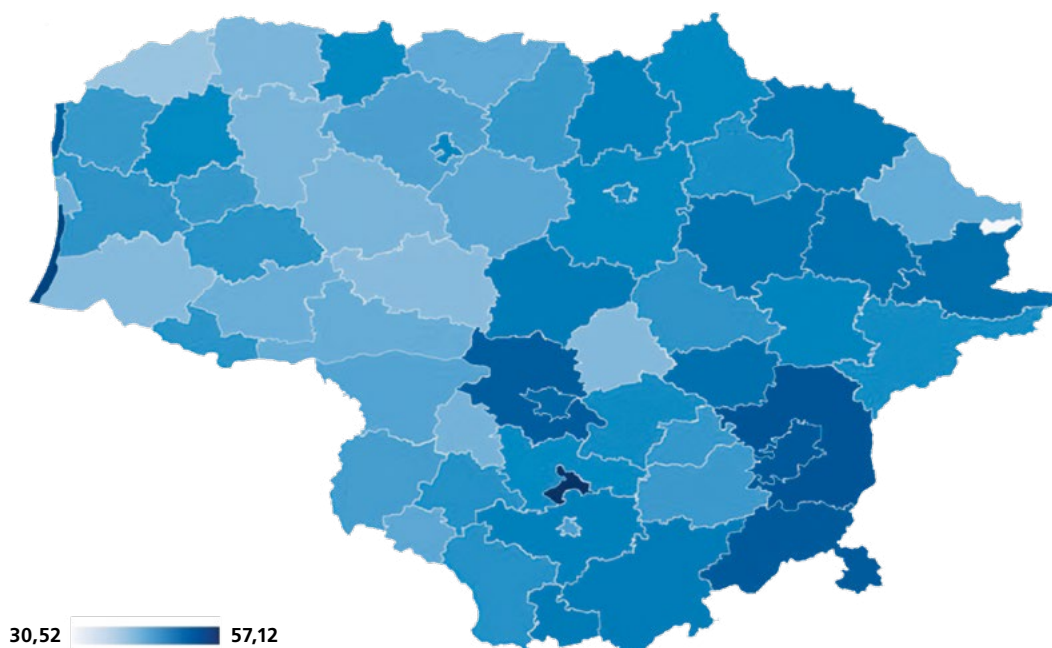
Rinkėjų susidomėjimo politika analizė atskleidžia kiek kitas tendencijas (žr. 13 pav.). Rezultatai atitinka bendras tyrinėjimų išvadas dėl domėjimosi politika įtakos rinkėjų aktyvumui (dėl informuotumo, žr. Lassen, 2005). Kontrastas čia gana ryškus – tiems, kurie laiko save „labai besidominčiais“ politika, prognozuojama 10 procentų nebalsavimo rinkimuose tikimybė, tuo tarpu „visiškai nesidominčių“ respondentų tikimybė neatiduoti savo balso siekia net 61 procentą. Įdomu, kad stebimas gana didelis atotrūkis tarp „gana“ ir „visiškai“ nesidominčių, o tikimybių nebalsuoti skirtumas tarp šių grupių yra apie 30%.

KAIP RINKĖJŲ AKTYVUMAS YRA PASISKIRSTĖS VALSTYBĖS TERITORIJOJE?

Analizuojant nebalsavimo tendencijas būtų naudinga pažvelgti ir į tai, kaip rinkėjų aktyvumas pasiskirsto teritoriškai. Kadangi daugelis Lietuvos rinkimų apygardų nesutampa su savivaldybių ribomis, analizės tikslais oficialūs rinkimų rezultatų duomenys iš apygardų buvo konvertuojami taip, kad atspindėtų savivaldybių tendencijas. 14 pav. vaizduojama rinkėjų aktyvumo 2020 m. Seimo rinkimuose statistika Lietuvos savivaldybėse. Iš pirmo žvilgsnio didžiausių Lietuvos miestų (Vilniaus, Kauno, Šiaulių, Panevėžio), išskyrus Klaipėdą, savivaldybės yra vienos iš rinkiminio aktyvumo lyderių. Visgi, reikia pastebėti, kad ne tokios urbanizuotos ir gana nedidelį gyventojų skaičių turinčios šiaurės rytų bei pietryčių Lietuvos rajonų savivaldybės taip pat fiksavo aukštą rinkėjų aktyvumą 2020 m. Seimo rinkimuose. Pastebėtina išimtis galėtų būti Visagino savivaldybė – buvęs monomiestas tarybiniais laikais, kuriame didžiąją dalį gyventojų sudaro etniniai rusai.

Norint suprasti rinkėjų aktyvumo teritorinį pasiskirstymą visoje Lietuvoje bei išbandyti ankstesnį nebalsavimo modelį, buvo sukurtas kitas (mažesnis ir šiek tiek mažiau paaiškinantis – $McFadden=0,04731887$) statistinis modelis. Multinominei tiesinei regresijai buvo pasirinktas skaitinis priklausomas rinkėjų aktyvumo (%) kintamasis ir skaitiniai nepriklausomi urbanizacijos lygio (%), nedarbo lygio (%), vidutinių pajamų savivaldybėje ir jaunesnio amžiaus grupės (18–24 m.) gyventojų dalies (%) kintamieji. Modelio rezultatai rodo, kad nors urbanizacijos lygis turi neigiamos įtakos rinkėjų aktyvumui, tačiau šio kintamojo poveikis nereikšmingas ($p=0,06060$). Du veiksniai – nedarbo lygis ir jaunesnių gyventojų procentas – turi reikšmingos įtakos rinkėjų aktyvumui Lietuvos savivaldybėse. Kaip parodyta 15 pav., nedarbo lygis neigiamai veikia rinkiminį aktyvumą savivaldybėje – modelis prognozuoja ($p=0,02201$), kad savivaldybėje nedarbui

14 paveikslas
Rinkėjų aktyvumas savivaldybėse 2020 m. Seimo rinkimuose

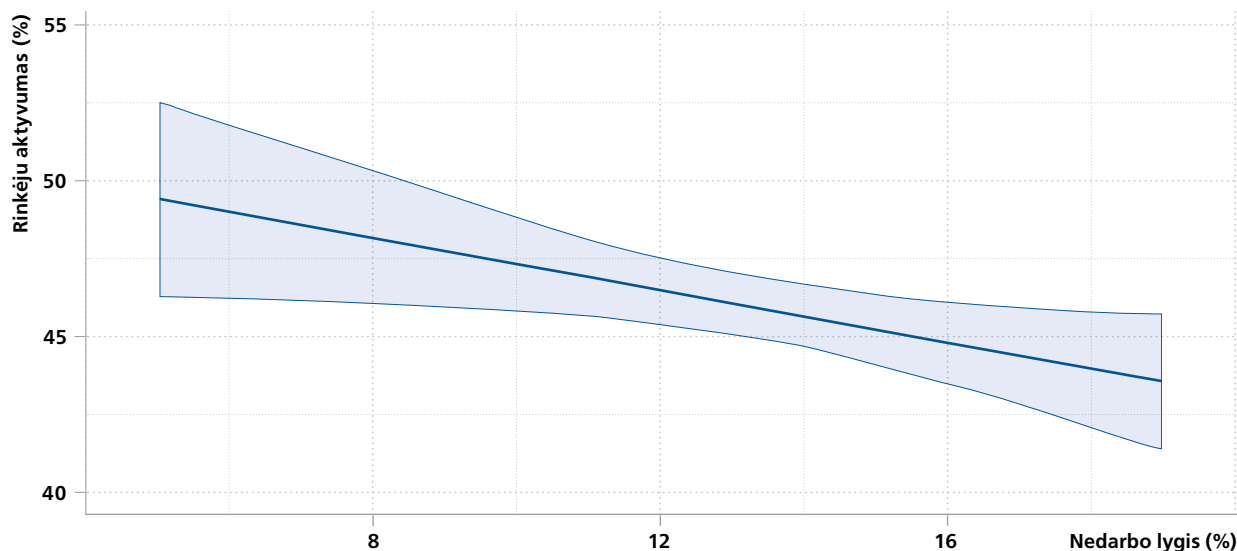
Tamsesnis mėlynos spalvos atspalvis žymi didesnę rinkėjų aktyvumo rodiklį savivaldybėje.

padidėjus 1 proc., rinkėjų aktyvumas sumažėja 0,42 proc. Tuo tarpu 16 pav. pavaizduotas tikimybinis rinkiminio aktyvumo ir jaunesnio amžiaus gyventojų dalies santykis. Šio ryšio kryptis taip pat neigiama, o modelis gana

tvirtai ($p=0,00545$) prognozuoja, kad jaunesnio amžiaus gyventojų dalies išaugimas 1 procentu Lietuvos savivaldybėse yra susijęs su 1,6 procento rinkiminio aktyvumo kritimu.

15 paveikslas

Prognozuojamas rinkėjų aktyvumas Lietuvos savivaldybėse pagal nedarbo lygį savivaldybėje

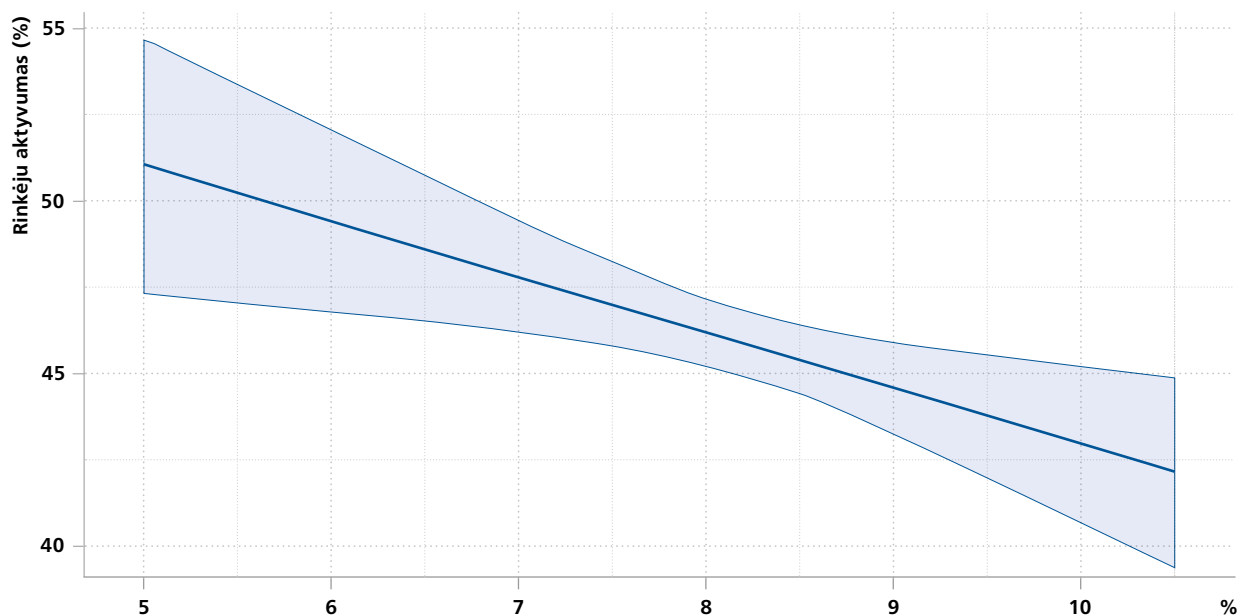

Atrodo, kad didesnis nedarbo lygis yra susijęs su žemesniu rinkėjų aktyvumu rinkimuose.

Modelis 3, N=60, McFadden = 0.04731887

16 paveikslas

Prognozuojamas rinkėjų aktyvumas Lietuvos savivaldybėse pagal jaunų gyventojų (18–24 metų amžiaus) dalį savivaldybėje

Didesnė jaunesnių rinkėjų proporcija yra susijusi su žemesniu rinkėjų aktyvumu rinkimuose.

Modelis 3, N=60, McFadden = 0.04731887

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Pradėkime nuo paskutiniojo mūsų logistinės regresijos modelio pastebėjimo, kad domėjimasis politika turi reikšmingą įtaką piliečių polinkiui (ne)balsuoti rinkimuose. Ši išvada paremia „motyvacijos teoriją“, išplėtotą André Blais ir Jean-François Daoust (2020). Jų teigimu, rinkėjai į rinkimus dažniausiai eina dėl dviejų priežasčių: arba jie nuoširdžiai domisi politiniais klausimais, arba jaučia stiprią pilietinę pareigą išsakyti savo nuomonę, kas turėtų valdyti kitą kadenciją.

Šiuo atveju verta atkreipti dėmesį į skirtingas dalyvavimo Seimo ir prezidento rinkimuose tendencijas XXI amžiaus Lietuvoje. Nors jų vidutinis aktyvumas nuo 2000 m. buvo maždaug toks pat (51% Seimo ir 53 % prezidento), pastaruoju metu žmonės pradėjo dažniau ateiti į prezidento rinkimus. 2019 m. prezidento rinkimuose balsavo 57,4 proc. rinkėjų, o paskutiniuose, vykusiuose 2024 m. – 60 proc. Tuo tarpu rinkiminis aktyvumas įstatymų leidžiamosios valdžios rinkimuose vis svyruoja apie 50 proc. Galima svarstyti, ar šis skirtumas kyla dėl to, kad prezidento rinkimai paprastesiems piliečiams patrauklesni dėl jiems būdingo personalizmo, ko gero, labiau galinčio formuoti pasirinkimą, ar dėl išaugusios pilietinės pareigos rinkti ginkluotųjų pajėgų vadą regioninės saugumo krizės sąlygomis.

Tuo pat metu stebime staigų rinkėjų aktyvumo augimą parlamento rinkimuose įvairiose Vidurio Rytų Europos šalyse. Pavyzdžiui, 2024 m. balandžio mėn. Kroatijoje už naująjį parlamentą balsavo 62,3 proc. rinkėjų – beveik 18 procentinių punktų daugiau nei prieš ketverius metus. Panašaus rinkėjų aktyvumo padidėjimo būta ir Lenkijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje ir kitur. Didėjanti poliarizacija, galingos „antisisteminės“ jėgos atsiradimas bei baimės dėl demokratijos trapumo neabejotinai prisidėjo prie rinkėjų sujudimo regione.

Atsižvelgiant į tai, santykinė Lietuvos politinės arenos, kurioje vis dar nėra stiprios dešinėsios populistinės ir/ar euroskeptinės jėgos, ramybė iš pirmo žvilgsnio gali būti patraukli. Tačiau tradicinės politinės partijos elgtųsi trumparegiškai, jei ir toliau manytų, kad toks rinkiminis nuobodulys ar snaudulys yra amžinas. Būtent dėl to reikėtų dėti daugiau pastangų įtraukiant nesuinteresuotus potencialius rinkėjus.

Nors privalomo balsavimo idėja greičiausiai būtų neproduktyvi (juk prievarta nėra nuoširdžios motyvacijos

šaltinis), yra ir kitų, kiek švelnesnių būdų, kaip galima padidinti dalyvaujančiųjų rinkimuose skaičių. Vienas iš jų galėtų būti Estijoje sėkmingai įgyvendintas internetinio balsavimo – pirmą kartą pasaulyje surengto 2007 m. vykusiuose šalies parlamento rinkimuose – įvedimas. Nepaisant kelto susirūpinimo, rinkėjai pasitikėjo sistema ir vis dažniau naudojami šia elektronine galimybe pareikšti savo poziciją. Paskutiniuose 2023 m. parlamento rinkimuose pirmą kartą šalies istorijoje dauguma balsų buvo atiduota internetu – bendras rinkėjų aktyvumas sudarė 63,5 proc. Balsavimas internetu galėtų ypač padėti pasiekti jaunesnio amžiaus piliečius ir miestų gyventojus, kurie, mūsų analizės duomenimis, yra vieni neaktyviausių rinkėjų Lietuvoje. Be to, tai suteiktų naujų galimybių vis didesnei užsienyje gyvenančių piliečių diasporai vėl aktyviau įsitraukti į savo šalies politiką.

Antra, politinės partijos (pirmiausia – parlamentinės) turi labiau atsiverti visuomenei. Jos turi plėsti savo narių ir sekėjų tinklus, kurti labiau įtraukią sprendimų priėmimo sistemą, taip pat puoselėti konstruktyvius ryšius su pilietine visuomene. Investuodami į savo teritorinę infrastruktūrą ir stiprindami savo organizacinius gebėjimus (ypač didžiuosiuose miestuose bei partijos jaunimo judėjimuose), jie ne tik pagerintų savo pasirodymą rinkimuose, bet ir prisidėtų prie patrauklesnės ir į visuomenę orientuotos partinės sistemos kūrimo. Be to, politinės partijos galėtų pasiekti nebalsuojančiuosius atkreipdamos savo dėmesį į tas vietas, kuriose ši problema opiausia. Nors tai gali kainuoti gana daug energijos ir išteklių, ilgainiui tokios priemonės gali atsipirkti.

Trečia, būtų naudinga nuo pat ankstyvo amžiaus skatinti jaunos rinkėjus tapti aktyvesniais politikoje sumažinant minimalaus amžiaus, kada jie įgautų teisę balsuoti, slenkstį nuo 18 iki 16 metų. Viena iš pagrindinių kliūčių siekiant atkreipti jaunų, ką tik balso teisę įgijusių rinkėjų dėmesį į rinkiminę politiką yra tai, kad jiems tuo metu yra itin būdinga išgyventi pereinamąjį laikotarpį. Būnant 16 metų jų gyvenimas, greičiausiai, bus kiek mažiau sudėtingas nei po kelerių metų, todėl tai galėtų būti geresnis metas būti „inicijuotiems“ į rinkimus. Įvairių Europos ir Pietų Amerikos demokratinių šalių, kurios neseniai sumažino balsavimo amžių iki 16 metų, pavyzdžiai rodo teigiamą reformos poveikį rinkėjų aktyvumo didinimui – ypač tarp jauniausių rinkėjų. Kuo anksčiau žmogus pradės balsuoti, tuo

didesnė tikimybė, kad ateityje susiformuos toks įprotis. Vis dėlto, siekiant, kad tokie pokyčiai būtų ilgalaikiai, tuo pačiu metu reikėtų skatinti ir jaunesnio amžiaus gyventojų pilietinį švietimą (Eichhorn ir Bergh, 2020).

Ketvirta, reikėtų atsižvelgti ir į vis labiau populiarėjančią piliečių asamblėjų organizavimo ar kitų panašių svarstomosios demokratijos priemonių idėją. Vertinimai parodė, kad piliečių susirinkimų dalyviai vėliau daug labiau vertina atstovaujamąją demokratiją (OECD, 2020). Apklausa, atlikta su reprezentatyviomis 15 Vakarų Europos šalių imtimis, taip pat atskleidė, kad piliečių susirinkimus labiausiai palaiko mažiau išsilavinę, žemą politinės kompetencijos jausmą turintys ir prieš elitą nusiteikę asmenys. Visgi, tokia šių asmenų parama priklauso nuo to, ar išsipildo lūkesčiai, kad po tokių susirinkimų jų padėtis iš tikrųjų pagerės (Pilet, Bol, Vittori ir Paulis, 2023).

Pastaroji įžvalga veda prie galutinio pastebėjimo – norint išspręsti pažeidžiamų socialinių grupių, linkusių susilaikyti nuo balsavimo, nusiskundimus, vyriausybė turi dažniau atliepti jų poreikius, ypač – mažinti nedarbo lygį ir užtikrinti geresnę pajamų apsaugą augant pragyvenimo išlaidoms. Ypač kairiosios jėgos turėtų atsižvelgti į nustatytą rinkėjų dalyvavimo nuosmukio tendencijas augant nelygybei. Kaip vieno aukščiau cituoto tyrimo autorius pažymi, socialdemokratinės partijos turėtų imtis priemonių didinti perskirstymą tam, kad būtų sušvelnintas neigiamas nelygybės poveikis žemas pajamas gaunančių asmenų dalyvavimui rinkimuose (Polacko 2023, p. 553). Apskritai, Lietuvos piliečiai gana kritiškai vertina valdžios veiklą ir jos vaidmenį sprendžiant aktualiausias problemas. Nepaisant spartaus ekonomikos augimo šalyje nuo įstojimo į Europos Sąjungą 2004 m., Lietuvos rinkėjai linkę bausti visas valdančiąsias partijas, jų akimis vis nesugebančias reikšmingai pagerinti gyvenimo šalyje. Taigi, kad ši tendencija būtų pakeista, valdžia turėtų ryžtingiau kovoti su socialine atskirtimi, o žemesnių socialinių sluoksnių rinkėjams duoti aiškų signalą, jog jų balsas rinkimuose yra toks pat svarbus kaip ir visų kitų.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Bhatti, Yosef, and Kasper M. Hansen** (2016). „The effect of residential concentration on voter turnout among ethnic minorities.” *International Migration Review*, 50.4: 977–1004.
- Blais, André, and Jean-François Daoust** (2020). *The Motivation to Vote: Explaining electoral participation*. UBC Press.
- Dassonneville, Ruth, and Filip Kostelka** (2021). „The cultural sources of the gender gap in voter turnout.” *British Journal of Political Science*, 51.3: 1040–106.
- Dassonneville, Ruth, and Marc Hooghe** (2017). „Voter turnout decline and stratification: Quasi-experimental and comparative evidence of a growing educational gap.” *Politics*, 37.2: 184–200.
- Denny, Kevin, and Orla Doyle** (2008). „Political interest, cognitive ability and personality: Determinants of voter turnout in Britain.” *British journal of political science*, 38.2: 291–310.
- Ehs, Tamara, and Martina Zandonella** (2021). „Different Class Citizens: Understanding the Relationship between Socio-economic Inequality and Voting Abstention.” *Politics in Central Europe*, 17.3: 525–540.
- Eichhorn, Jan, and Johannes Bergh** (2020). *Lowering the Voting Age to 16: Learning from Real Experiences Worldwide*. Palgrave Macmillan Cham.
- Ezrow, Lawrence, and Georgios Xezonakis** (2016). „Satisfaction with democracy and voter turnout: A temporal perspective.” *Party Politics*, 22.1: 3–14.
- Fieldhouse, Edward, and David Cutts** (2008). „Diversity, density and turnout: The effect of neighbourhood ethno-religious composition on voter turnout in Britain.” *Political Geography*, 27.5: 530–548.
- Garcia-Rodriguez, Abian, and Paul Redmond** (2020). „Rainfall, population density and voter turnout.” *Electoral Studies*, 64: 102128.
- Geys, Benny** (2006). „Explaining voter turnout: A review of aggregate-level research.” *Electoral studies*, 25.4: 637–663.
- Grönlund, Kimmo, and Maija Setälä** (2007). „Political trust, satisfaction and voter turnout.” *Comparative European Politics*, 5: 400–422.
- Gudžinskas, Liutauras, and Karolis Jonutis** (2024). „Unequal Democracies: Who does (not) have a seat in the Lithuanian parliament?” Vienna: FES Regional Office for International Cooperation.
- Kostelka, Filip, and André Blais** (2018). „The chicken and egg question: Satisfaction with democracy and voter turnout.” *PS: Political Science & Politics*, 51.2: 370–376.
- Kostelka, Filip, André Blais, and Elisabeth Gidengil** (2019). „Has the gender gap in voter turnout really disappeared?” *West European Politics*, 42.3: 437–463.
- Lassen, David Dreyer** (2005). „The effect of information on voter turnout: Evidence from a natural experiment.” *American Journal of political science*, 49.1: 103–118.
- Nadeau, Richard, Michael S. Lewis-Beck, and Martial Foucault** (2019). „Wealth and voter turnout: investigating twenty-eight democracies.” *Polity*, 51.2: 261–287.
- OECD** (2020). *Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions: Catching the Deliberative Wave*, OECD Publishing, Paris.
- Official Statistics Portal** (2023). <https://osp.stat.gov.lt/en/lietuvos-svietimas-ir-kultura-2023/svietimas/bendrieji-svietimo-rodikliai>.
- Pilet, Jean-Benoit, Damien Bol, Davide Vittori, and Emilien Paulis** (2023). „Public support for deliberative citizens' assemblies selected through sortition: Evidence from 15 countries”. *European Journal of Political Research*, 62: 873–902. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12541>.
- Polacko, Matthew** (2023). „Turning off the base: Social democracy's neoliberal turn, income inequality, and turnout”. *Politics & Policy* 51: 538–568.
- Prior, Markus** (2010). „You've either got it or you don't? The stability of political interest over the life cycle.” *The Journal of Politics*, 72.3: 747–766.
- Ramonaitė, Ainė; Jastramskis, Mažvydas; Kavaliauskaitė, Jūratė; Morkevičius, Vaidas; Petronytė, Ieva** (2021). „Post-Election Survey, November–December 2016”, <https://hdl.handle.net/21.12137/CGJGCI>, Lithuanian Data Archive for SSH (LiDA), V3, UNF:6:PYwLXCqTLarCilezeOB9jg==.
- Ramonaitė, Ainė; Jastramskis, Mažvydas; Kavaliauskaitė, Jūratė; Morkevičius, Vaidas; Pukelis, Lukas; Ulinskaitė, Jogilė; Vaiginytė, Adelė; Vijeikis, Paulius** (2022). „Post-Election Survey, January–February 2021”, <https://hdl.handle.net/21.12137/KVY7LE>, Lithuanian Data Archive for SSH (LiDA), V3, UNF:6:CUvK66WAYwcGV/Ur74ivA==.
- Ramonaitė, Ainė; Žiliukaitė, Rūta; Kavaliauskaitė, Jūratė; Jastramskis, Mažvydas; Nevinskaitė, Laima** (2021). „Post-Election Survey, November–December 2012”, <https://hdl.handle.net/21.12137/C6YH6D>, Lithuanian Data Archive for SSH (LiDA), V3, UNF:6:W1zaXwEKqEZPDvk2kEJU+A==.
- Skirkevičius, Paulius** (2022). „Populistinės nuostatos ir balsavimas: ar populistinės nuostatos turintys rinkėjai balsuoja už naująsias partijas? (2016 metų Seimo rinkimų atvejis).” *Politologija* 3 (107): 51–89.
- Sondheimer, Rachel Milstein, and Donald P. Green** (2010). „Using experiments to estimate the effects of education on voter turnout.” *American Journal of Political Science*, 54.1: 174–189.
- Stauffer, Katelyn E., and Bernard L. Fraga** (2022). „Contextualizing the gender gap in voter turnout.” *Politics, Groups, and Identities*, 10.2: 334–341.
- Stockemer, Daniel, and Aksel Sundstrom** (2023). „The gender gap in voter turnout: An artefact of men's over-reporting in survey research?” *The British Journal of Politics and International Relations*, 25.1: 21–41.
- Vidzbelis, Dovydas** (2020). „Lietuvos tautinių mažumų rinkiminio aktyvumo teritorinė raida.” *Geografijos metraštis*: 45–62.
- Vidzbelis, Dovydas, and Rolandas Tučas** (2021). „Lietuvos gyventojų rinkiminio aktyvumo teritorinė diferenciacija 2014–2016 metais.” *Geologija*, 4.3.
- Žiliukaitė, Rūta** (2014). „Balsavimas rinkimuose ir rinkėjų socialinių tinklų charakteristikos.” *Politologija*, 1 (73): 98–128.

APIE AUTORIUS

Marius Danilevičius yra politikos mokslų bakalauro programos studentas Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institute. Savo mokslinėje veikloje jis gilinasi į politinių nuostatų, rinkiminės elgsenos, diasporos politikos temas bei pokomunistinių visuomenių studijas.

Liutauras Gudžinskas yra Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto lyginamosios politikos srities docentas. Jis taip pat vadovauja Solidarumo institutui – Lietuvos socialdemokratų partijos analitiniam centrui. Tyrinėja Vidurio Rytų Europos demokratijos ir valdymo kokybės klausimus, taip pat kairiųjų partijų raidą regione.

LEIDIMO DUOMENYS

Leidėjas:
FES Regional Office for International Cooperation
Democracy of the Future
Reichsratsstr. 13/5
A-1010 Vienna

Atsakomybė už turinį:
Johanna Lutz | Direktorė, Democracy of the Future
Phone: +43 1 890 3811 301
X: @FES_Democracy
democracy.fes.de

Kontaktai/užsakymai: democracy.vienna@fes.de

Dizainas: pertext, Berlin | www.pertext.de

Šiame leidinyje išreikštos nuomonės nebūtinai atspindi Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) arba organizacijų, kurioms autoriai dirba, poziciją. Komerčinis FES skelbiamo turinio naudojimas nėra leidžiamas be rašytinio FES sutikimo. FES publikacijos negali būti naudojamas rinkiminės agitacijos tikslais.

ISBN 978-3-98628-584-5

© 2024

APIE NELYGIAS DEMOKRATIJAS

Nelygios demokratijos yra FES „Democracy of the Future“ projektas. Pagrindinis jo tikslas yra skatinti lyginamąjį supratimą apie tai, kodėl balsavimo, politinio atstovavimo ir kitų politinių procesų nelygybė kenkia mūsų demokratijoms.

Serijoje **Kas (ne) turi vietos parlamente?** tiriame visuomenės atstovavimą Europos nacionaliniuose parlamentuose.

Serijoje **Kas (ne) balsuoja?** tiriame rinkiminio aktyvumo tendencijas Europos demokratijose pagal lyties, amžiaus, socialinės klasės bei išsilavinimo rodiklius.

Abiejose serijose yra lyginamųjų tyrimų ir atskirų šalių studijų. Lyginamosiose studijose aptariamos bendros tendencijos, o šalių studijose pateikiamos konkrečios valstybės analizės apie nacionalinį kontekstą, tokiu būdu siekiant parengti ir aptarti politikos rekomendacijas sprendimų priėmėjams.

Daugiau informacijos:

<https://democracy.fes.de/topics/inequality-democracy>

NELYGIOS DEMOKRATIJOS: KAS (NE)BALSUOJA LIETUVOJE?

Kodėl Lietuvos visuomenei turėtų rūpėti rinkimų aktyvumas?

Rinkimuose Lietuvoje balsuoja maždaug tik pusė visų rinkėjų. Lietuvoje rinkėjų aktyvumas yra vienas žemiausių Europoje ir žemiausias tarp Baltijos šalių. Šiame leidinyje siekiama nustatyti, kas Lietuvoje yra (ne)balsuojantieji, ir pasiūlyti galimus sprendimus dabartinės situacijos pagerinimui.

Kas yra (ne)balsuojantieji?

Kaip ir daugumoje Europos valstybių, jaunesni, menkliau išsilavinę, žemesnei socioekonominei klasei priklausantys lietuviai daug rečiau balsuoja. Nebalsuojantieji Lietuvoje taip pat dažniausiai nesidomi politika, tačiau rinkiminis aktyvumas neatrodo susijęs su rinkėjų pasitenkinimu demokratija.

Ką reikėtų daryti?

Sisteminis nebalsavimas reikalauja politikų dėmesio. Leidinyje pasiūlome keletą būdų, kaip galima padidinti rinkėjų aktyvumą Lietuvoje: įteisinti balsavimą internetu, atverti politines partijas visuomenei, sumažinti balsavimo amžių iki 16 metų bei apsvarstyti svarstomosios demokratijos priemones.

